

Franc TRČEK
Fakulteta za družbene vede,
Univerza v Ljubljani

Pierre Bourdieu, Roger Chartier,
Giovanni Ginzburg
Sociologija, zgodovina, književnost
Studia humanitatis, Ljubljana 2011,
str. 232, 18.00 EUR
(ISBN 978-961-6798-18-1)

Delo z naslovom *Sociologija, zgodovina, književnost* je, kot to uvodoma v spremni besedi omenja tudi urednica *Studia humanitatis* Neda Pagon, drugačno, če ga primerjamo z izdajami v zeleni zbirki omenjene založbe. Čeprav gre za priložnostno izdajo ob 25. obletnici Studia humanitatis, ne moremo reči, da gre za neobičajno delo nasploh. Njegova neobičajnost je, če uporabimo koncept enega od njenih soavtorjev, predvsem posledica nerazvitosti polja slovenskega družboslovja in posledično znanstvene publicistike, a o tem več v zaključku.

Kaj je torej drugačnega v tem priložnostnem zveščiču iz zelene zbirke, ki s svojim minimalističnim oblikovanjem že četrto stoletja prinaša v slovenskih prevodih ključna temeljna in aktualna dela s področja humanizma in družboslovja? *Studia humanitatis* jubilej proslavlja z zbirko prevodov posnetkov radijskih oddaj in pogovorov na teme, ki so programska stalnica tako zelene zbirke kot založbe v celoti. Sogovorniki v prevedenih debatah in soavtorji recenziranega zveščiča so Pierre Bourdieu, Roger Chartier in Giovanni Ginzburg. Čeprav prvega lahko označimo kot sociologa in pre-

ostala dva kot zgodovinarja (kulture), gre pri vseh treh za vodilne premišljevalce premikov v humanistiki in družboslovju v zadnjih treh desetletjih, ki so razmisleke in izhode iz starih teoretskih zagat z novimi koncepti in metodološkimi pristopi (so)oblikovali s tvornim ne le spogledovanjem, ampak tudi razmišljanjem onkraj plašnic in (akademske) omejitve njim temeljnih disciplin. Verjetno ni nakučje, da so vsi trije veljali za kritizirane in nerazumljene heretike, saj so s svojim raziskovanjem in pisanjem preizkušali privzete disciplinarne samoumevnosti, a hkrati ohranjali ne le distanco, ampak tudi razumevanje za koncepte klasičnih avtorjev ter velikih predhodnikov iz teoretsko burnih šestdesetih let preteklega stoletja. Da so navedeni avtorji bili inter- in transdisciplinarni, še preden je to postala prepogosto uporabljena in zlorabljena beseda v znanstvenem diskurzu, ki praviloma prej kaže na konceptualno nametanje kot na premišljenost, je skorajda odvečna opomba.

Izbor pogovorov, med katere je nekoliko nerodno vpet krajši esej G. Ginzburga *Spomin in globalizacija*, nam prinaša v branje in užitek predvsem premislek o horizontu sprememb v družboslovju in humanistiki od sredine sedemdesetih let naprej. Čeprav so pogovori, ki so bili večinom posneti in predvajani na *Radio France Culture*, stilistično bližje pogovornemu jeziku ter kratkočasnem kramljanju, to še ne pomeni, da ne ohranjajo teoretske konsistentnosti. Ta sprememba registra pa lahko bralcu omogoča lažje razumevanje ključnih

konceptov, ki jih avtorji razvijajo, saj so ti povedani z enostavnejšimi besedami ter podkrepjeni z razumljivimi primeri iz raziskovalnih ter pogosto tudi s področja umetniških praks, kar je tudi skupni raziskovalni interes vseh treh avtorjev. Ker je nabor tem, ki jih odpirajo razgovori, ter pogosta duhovitost odgovorov preobsežna in tudi didaktično neprimeren pristop za recenzijo, se moramo vprašati, kaj je, kljub razlikam v raziskovalnih interesih, skupno. Kaj družbi Bourdieua, Chartiera in Ginzburga, kaj je skupni fokus njihovih razmišljanj o sociologiji, zgodovini in književnosti?

Najbolj enostaven in pravilen odgovor je koncept prakse. Ne le družbene prakse kot take, ampak koncept prakse sam je tista spoznavno-metodološka srčika, ki jim je skupna. Pri tem vsi trije izhajajo iz velikanov družboslovja in humanizma (Durkheim, Mauss, Weber, prva generacija šole *Annales*) ter konceptualnih premikov, ki so se zgodili v desetletju pred njihovim prihodom v disciplinarni in akademski prostor, kar lepo pove Bourdieu, ko govori o tem, kako je opozicija objektivno/subjektivno »tako pošastno bedasta« (str. 50), in nadaljuje, kako je imel v mladostnem teoretskem oblikovanju srečo, da se je oblikoval »s Sartrom in Levi-Straussom, obenem pa proti Sartru in Levi-Straussu« (str. 51). Ob branju pogovorov se vsaj bežno teoretsko podkovanem bralcu najprej dozdeva, da iz razmišljanj vseh treh najbolj intenzivno kuka Foucault, zlasti njegova *Arheologija vednosti*, a z nekoliko več vednosti lahko opazimo močan

vpliv Certeaujevega premisleka vsakdanjosti.

Ob (re)konceptualiziranju (teorije) praks je ves čas na delu tudi zavedanje metadiskurzivnosti njihovega početja. To je, verjetno pod vplivom njegove temeljne discipline, najbolj značilno za Bourdieua, a tudi zgodovinarja (kulture) se ves čas kažeta kot izrazito avtorefleksivna premišljevalca, ko se sprašujeta o reprezentacijah in pomenu fikcije, vprašanih (ne) resnic ter veljavnosti in vrednosti zgodovinskih virov in večplastnosti njihove sporočilnosti. Ker se oba skozi svoje premisleke o pristopih v (kulturni) zgodovini zavzetima ne le za znanstvenost zgodovinarjevega pristopa in s tem odmik od zgodovino-pisja, ki slavi in piše hvalospeve le eni pravi »zgodovinski« resnici, ampak tudi za odmik od, pogosto pretirano ekonomistično-deterministične zgodovine dolgega trajanja, so premisleki o reprezentacijah pestrosti praks po svoji imanenci nujno »sociološki«, saj trčita ob vprašanje diskurzov, ki določajo reprezentacije.

Pri tem upoštevata Bourdieujevo kritiko zgodovinarjev. Ta zgodovinarjem očita, da so »pogosto nad vse naivni pri uporabi kategorij« (str. 25). Chartier, ki je bil njegov gostitelj in sogovornik v zveščic uvrščenih petih radijskih oddajah, se v predgovoru spominja ostroste te kritike (glej str. 12–14). Bourdieu problematizira neupravičeno posploševanje analitičnih kategorij ob manjku preizvpraševanj o družbeno-zgodovinski konstrukciji teh kategorizacij in klasifikacij, skratka izostanka kritične refleksivnosti.

Družbena zgodovina kulturnih praks, kjer se Chartier prvenstveno ukvarja z zgodovino knjige, branja in izobraževanja ter Ginzburg z vprašanji odstopanja od norm, skratka zgodovina, ki se oddaljuje od velike zgodovine in zgodovine mentalitet, skozi poskuse, če parafraziramo Ginzburga, ponovnega premisleka posplošitev s težnjo po pripovednosti, trči ob vprašanje konstrukcije, ki obstaja tako pri zgodovinarju kot romanopiscu. Ginzburg omeni, da gre za neko vrsto tekmovanja med literaturo in zgodovino pri »predstavljanju vednosti in realnosti« (str. 179). Pisanje zgodovine je, dosti v večji meri kot pisanje sociologije, pripovedovanje. Cilj mikrozgodovine, oznake, ki se je njen »izumitelj« Ginzburg v razgovorih otepa, pa je »ustvarjanje zapletenejših in prepričljivejših pripovedi« (str. 148). Zgodovinski viri in viri socioloških študij so lahko seveda tudi (romaneskne) fikcije, a pri pisanju znanstvenega besedila, kjer seveda igra pomembno vlogo tudi stil, gre za kakovost postavljenih vprašanj in kakovost dobljenih rezultatov.

Podobno gleda tudi Bourdieu, ko govori o njegovi »aktivistični« predstavi o znanosti, a hkrati tudi opozori, »kar pa nikakor ne pomeni 'angažirano'« (str. 21). Pomen družboslovja vidi v postavljanju vprašanj in poskusih iskanja odgovorov na njih »bolje kot jih postavlja družbeni svet« (str. 21). Pri tem se seveda zaveda, da so možni odgovori le na delna vprašanja. Na ta pa je potrebno odgovarjati »tako docela, kot je to mogoče v skladu s spoznavnimi orodji« (str. 21). Napredek v smeri večje znanstvene

resnosti, ob zavedanju družbeno-zgodovinske konstituiranosti znanstvene polja, vključno z razmerji moči oziroma avtorefleksivnosti v odnosu do vzpostavljaljajočih se kategorialnih aparatov, je tista minimalna sociološka deontologij. Seveda se tudi v sociološkem polju odvijajo konkurenčni boji, ki pa naj bi potekali, tako pravi Bourideu, »pod pogojem, da je ta boj utemeljen na minimalnih pravilih urejenega dialoga. Z drugimi besedami, pod pogojem, da niso dovoljeni vsi udarci« (str. 39).

Je pa sociologija v težjem položaju kot zgodovinopisje. Zakaj? Bourdieu odgovarja, ker je ljudska, a ne ljudska, ker govori o ljudstvu. Ljudska je zato, ker je na dnu hierarhije znanosti. Sociologinje in sociologi pa so, če ga parafraziramo, tiste sitnobe, ki prinašamo vednosti, katere ranijo, zato je najlažji obrambni mehanizem, da se trpljenje preusmeri proti prinašalki/prinašalcu te vednosti, saj je težava sociologa/sociologinje, »da skuša izreči stvari, ki jih nihče noče slišati, predusem pa ne tisti, ki ga berejo« (str. 37). Čeprav so te misli bile izrečene in posnete v času, ko je *Studia humanitatis* šele nastala, se položaj v četrto stoletje ni kaj bistveno spremenil. Sociologija je postala še bolj »ljudska« in marginalizirana v svoji nedobičkonosnosti. Čeprav je kulturna (mikro) zgodovina na prvi pogled bolj popularna, lepše ubesedena in posledično lažje berljiva, ji diktat »intelektualnega trga« in merljivosti »učinkovitosti« natika identične uzde. Kot opozarja Ginzburg, ki dobro pozna v ZDA močno prisotno misel »intelektualne-

ga trga»: »Kakor hitro pričnemo slediti logiki tržišča, postane nemogoče, da bi bili pravi raziskovalci. Treba je vzdrževati neodvisnost.« (str. 153)

Čeprav se v veliki meri ni možno izogniti mezdnemu odnosu, pa je, kar vidi recenzent teh kratkočasnih kramljanj o in ob družboslovju, dobra popotnica za prihodnje avtorefleksije Foucaultova izjava, ki jo v svojem delu navaja Chartier, da »ni njegovo delo navsezadnje nič drugega kot odlučiti nekatere očitnosti, nekatera skupna mesta« (str. 20). Luščenje skupnih očitnih mest ob hkratnem zavedanju in luščenju postopkov, s katerimi poskušamo odgovarjati na določena delna vprašanja, pa so še vedno minimalni credo teh naših, pogosto, kot trdi Bourdieu, shizofrenih disciplin in početji.

Neobičajnost recenziranega dela leži v tem, da v domačem družboslovnem in tudi medijskem polju ni vzpostavljenega prostora dialoga, ki bi omogočal izdajo podobnih kramljažočih odstiranj in oziranj po številnih poljih družboslovja in njih odgovorih na delna vprašanja. Recenzent se spomni svojega mladostnega teoretskega oblikovanja, kjer je pomembno vlogo igrala periodika z naslovom »*Treči program*«, v kateri so bile objavljene podobne debate, ki so potekala na tretjem programu *Radija Beograd*. Preoblikovanje polja družboslovja v bolj dialoško in manj podvrženo vplivom nedružboslovnih, predvsem političnih, diskurzov, avtonomizacija polja skratka pa je ena od delnih nalog, ki so z vso resnostjo pred nami.

Če se za konec vprašamo, komu je namenjeno recenzirano delo, se

predvsem bojimo površnega branja. Bralec, ki bo, ne da bi poznal vsaj temeljna dela soavtorjev, vzel ta zvežčič kot neke vrste bližnjico za razumevanje zapletenih teoretskih konceptualizacij, si bo lahko res zapomnil najbolj udarne izjave, a bo njegov priklic plitek, saj ne bo za vsečno krilatice zavedanje in vednosti o globljih pomenih. Didaktično-andrigoški nasvet recenzenta bi bil, da si, ker gre za hišne avtorje založbe Studia humanitatis, bralec, ki to še ni storil, najprej prebere vsaj prvi del Bourdieujevega *Praktičnega čuta*, Chartierjevo *Pisanje in brisanje*, Ginzburgovo delo *Sir in črvi* ter vsaj še Foucaultovo *Arheologijo vednosti* in Certeaujevo *Iznajdba vsakdanjosti*. Potem naj se šele loti dela *Sociologija, zgodovina, književnost* in pri tem bo, tako kot recenzent sam, gotovo užival.

Sanja TEMNIK

Oddelek za preučevanje zdravja,
UP PINT, Univerza na Primorskem

Hanni Käch

Metulji otrok: Nega umirajočega otroka doma

Hiša knjig, Založba KMŠ in Slovensko društvo HOSPIC, Maribor 2010, str. 190, 20 EUR (ISBN 978-961-6744-21-8)

Je že tako, da vsaka izguba človeka, ki ga imamo radi, s sabo vzame tudi del nas, brezkompromisno in dokončno. Tako zelo dokončno. Potem se nekako naučimo živeti brez